

تاثیر اقدام پژوهی در انگیزه علمی دانش آموزان

آمنه مالمیر^۱، محسن دستجانی فراهانی (نویسنده مسئول)^۲

^۱ استادیار گروه مدیریت، واحد فراهان، دانشگاه آزاد اسلامی، فراهان، ایران amenehmalmir@yahoo.com

^۲ گروه مدیریت، واحد فراهان، دانشگاه آزاد اسلامی، فراهان، ایران

چکیده

اقدام پژوهی یا پژوهش حین عمل به عنوان یکی از ابزارهای بهبود آموزش و تدریس جایگاه خود را به سرعت در نظام‌های آموزشی باز یافته است. هدف از انجام این پژوهش انگیزه علمی دانش داموزان با تاکید بر اقدام پژوهی می باشد که با روش توصیفی و مبتنی بر مطالعات کتابخانه انجام گرفته است. آنچه در بین معلمان رواج پیدا کرده است کاربرد این پژوهش به شکل یک ابزار روش شناختی برای حل مسایل موقعیتی است که این حاصل تصور معلمان از خود به عنوان مجریان برنامه های درسی از پیش طراحی شده است. چنانچه اقدام پژوهی متأثر از دیدگاه عقلانیت تکنیکی در فرایند برنامه ریزی درسی منحصر به عنوان یک ابزار روش شناختی صرف نگریسته شود و نسبت به باورها و مفروضات نظری معلم، به عنوان پژوهشگر، خنثی عمل کند، دریچه ای برای یافتن فهم ارزشمندی از تجربیات تربیتی نخواهد گشود. از دیدگاه جان الیوت، اقدام پژوهی تجلی عمل تربیتی فکورانه معلم و در حکم فلسفه عملی است و زمینه ساز خلق نظریه و نظریه پردازی تربیتی است. مسئله ای که نگارنده در جستجوی یافتن پاسخی برای آن است این است که ماهیت پژوهش کنش پژوهی در سایه دیدگاه معلم به عنوان پژوهنده چیست؟ با این امید که پژوهش حاضر فهم تازه ای را از کنش پژوهی فراهم آورد تا روشنی بخش و هدایتگر آموزش ها در باب کنش پژوهی در مراکز تربیت معلم باشد. نتایج بیانگر آن است که کمبود آگاهی و اطلاعات معلمان یکی از مهمترین عوامل بازدارنده مشارکت آنان در طرح اقدام پژوهی است. همچنین کمبود امکانات و دیگر منابع علمی پژوهشی، نگرش و عمل مدیران، کمبود وقت، کمبود توجه یکسان به دوره های تحصیلی، عدم توجه به جنسیت و رجحان تصمیم های بدون اتکا بر تحقیق از موانع دیگر درون سازمانی مشارکت معلمان در طرح اقدام پژوهی می باشد.

واژه‌های کلیدی

اقدام پژوهی، پیشرفت تحصیلی، معلم پژوهنده، توانمندسازی.

۱. متن مقاله

به ابر چالش هایی که امروزه کشورمان در حوزه های اقتصاد محیط زیست و معضلات اجتماعی با آنها روبروست از چنان دامنه و اهمیتی برخوردار است که بی تردید مواجهه و حل آنها از عهده سازمانها و وزارتخانه ها به تنهایی خارج است و همچون دوران دفاع مقدس عزم و حرکت ملی و بسیج همه ی ظرفیتهای کشور را می طلبد همانند همان ایام نیازمند آن است که اندیشه های خلاق و دستهای توانمند فارغ از گرایشهای سیاسی و عقیدتی به میان آیند و گر از کار بگشایند اما این عرصه که نیازمند حضور نیروهای جوان ماهر و آگاه است، متفاوت از گذشته است. صحنه ی بروز چالشهایی که نظام اسلامی با آنها، روبروست، عمدتاً صحنه ی پیچیده ی تصمیم سازی و سیاست گذاریهای کلان کشور است و ماهیت معضلات به گونه ای است که تشخیص و حل آنها نیازمند شناخت فرآیندهای حکمرانی است. البته شناخت فرآیندهای حکومتی با خواندن کتاب، جزوه و یا گذراندن چند واحد درسی بدست نمی آید بلکه این امر مستلزم کسب تجربه شخصی و فراگیری مهارتهای عملی مورد نیاز در دانشگاه است (Jaffee ۲۰۱۱:۱۱) برای مثال سیاستمداران شاید دقیق نمی توانند بگویند چگونه در نهادها و سازمان های دولتی تصمیم سازی و تصمیم گیری می کنند اما توانایی انجام آن را به دلیل تجربیات عملی دارند در همین راستا آموزش عالی در تربیت و آموزش مهارت های عملی نقش مهمی دارد صاحب نظران بر این باورند که ائتلاف سرمایه انسانی در سازمان های دولتی به عنوان یک تهدید مطرح است و بزرگترین موارد ائتلاف در شیوه به کارگیری آنان است (۲۰۱۳ ۶۶۶ Beiykzad) آگوست کنت (Auguste Comte) پدر علم جامعه شناسی می گوید: پیشرفت و ترقی بشر به آموزش و پرورش صحیح بستگی تمام و کمال دارد زیرا تعلیم و تربیتی صحیح است که حس تفاهم را بین افراد پرورش می دهد» وارد (Wared) جامعه شناس آمریکایی معتقد است: تعلیم و تربیت در پیشرفت اجتماع اثر فراوان دارد زیرا اگر انسان صحیح پرورش یابد، قادر به حل مشکلات موجود خود خواهد بود و مشکلاتی را که در راه پیشرفت و ترقی اقتصادی و اجتماعی است از بین خواهد برد (Hawasi, 2016:4)

مهمترین وظیفه مراکز آموزشی در نظام اسلامی تعلیم و تربیت و تأمین نیروی انسانی متناسب با نظام جمهوری اسلامی است. تحقق این هدف منوط به تغییر در ساختار آموزش است. البته منظور این نیست که کاوش علمی به طریقی جدید ایجاد شود یا تجربه ها به صورت دیگر انجام شود و یا ظواهر اسلامی در آن رعایت شود؛ بلکه منظور حاکمیت بینش و منش اسلامی بر افراد آن آموزش است. در مجموع نحوه صحیح آموزش افراد نوعی سرمایه گذاری ملی است و هر کشوری که در این راه تلاش بیشتری نماید بدون شک از رشد و توسعه ی اقتصادی اجتماعی و فرهنگی بیشتری در آینده برخوردار خواهد شد در این میان دانش آموزان با همین رویکرد و به قصد مهارت آموزی در جهت شناسایی معضلات اجتماعی و چالشهای پیش روی حکمرانی در نظام اسلامی تربیت می شوند و اهتمام دست اندرکاران مراکز آموزشی بر توانمندسازی نیروی جوان مجموعه های آموزشی است تا در چشم انداز خود بتوانند با ورود به حوزه های تصمیم سازی و تصمیم گیری کلان کشور گامی در راستای تقویت نظام اسلامی و ارتقای کیفیت حکمرانی در جمهوری اسلامی ایران بردارند. نیاز باور به جوانان پر استعداد ایرانی بنا شده کارآفرینانی که جسورانه دست به خلق نوآوری و ارزش آفرینی میزنند تا گامی مؤثر در رفع نیازها و حل مشکلات اجتماعی و اقتصادی برداشته و به پیشرفت و آبادانی ایران زمین کمک کنند. اما همچنان به دلیل عدم شناخت کافی فرآیندهای حکومتی و تجربیات و مهارت های عملی، بخشی از فارغ التحصیلان این دانشگاه در طی دوران آموزشی خود توانایی لازم را کسب نمی کنند. در این راستا، پژوهش به بررسی نقش اقدام پژوهی در پیشرفت تحصیلی دانش آموزان می پردازد تا از این طریق به توانمندسازی آنان و برنامه های معلم پژوهنده با توجه به رویکرد سند تحول بنیادین نظام آموزش و پرورش بپردازد.

مبانی نظری

این مسئله که اقدام پژوهی ذیل کدام یک از پارادیم های غالب در علم اجتماعی تعریف می شود، محل اختلاف متفکران این حوزه بوده است. برای نمونه طبق نظر تران اگرچه در چندین دهه گذشته اقدام پژوهی در پارادایم اثبات گرایی قرار داشت، طی نیم قرن گذشته پارادایمی جدید زیر عنوان پارادایم تفسیری در علوم اجتماعی مطرح و اقدام پژوهی در پارادایم تفسیری قرار داده شده است (دوستی ایرانی و همکاران، ۱۳۹۰: ۳). از نظر مک کاجون و جارگ، سه دیدگاه عمده در اقدام پژوهی وجود دارد: دیدگاه پوزیتیویستی، دیدگاه تفسیری و دیدگاه انتقادی. در این میان، متفکران دوه حوزه پراگماتیسم و نظریه انتقادی، بیشترین تاثیر را در پژوهش های اقدام پژوهی داشته اند. اقدام پژوهی به سبب تاکید ویژه بر عمل در راه شناخت و همچنین دانش فردی حاصل از تجربه، در پراگماتیسم ریشه دارد. پراگماتیست ها و نئوپراگماتیستهایی مانند اشتن هاوس و البوت و شون، به تبعیت از دیویی معتقدند تجربه مستقیم و تعامل فرد با محیط

نقش مهمی در شناخت فرد ایفا می کنند. همچنین از نظر پراگماتیست ها، پژوهش علمی باید معطوف به حل مسائل و مشکلات در جهان واقعی باشد. این عقیده وجود داشته که کورت لوین اصول اساسی اقدام پژوهی را از پراگماتیسم دیوبی اخذ کرده است که در آن مراحل روش علمی، کسب معرفت از طریق حل مسئله های زندگی واقعی و نه حقایق انتزاعی و یادگیری مؤثر از طریق انجام دادن (احمدی و کشاورزی، ۱۳۹۵: ۱۳) ویژگی های بنیادین به شمار می روند. فرآیند شناخت که هدف پژوهش علمی است تنها در صورت آمیختگی با عمل و تجربه است که حاصل می آید؛ بنابراین اقدام پژوهی می تواند روشی مناسب برای شناخت نسبت به مسائل و حل آنها باشد. اقدام پژوهی متأثر از پراگماتیسم، در حوزه آموزش و پرورش نیز بسیار اثرگذار بوده است؛ در این رویکرد آموزشی مهم ترین واقعیت، تغییر است. تجربه و آزمایش دو واژه کلیدی آموزش و پرورش هستند که باید اساس آموزش قرار گیرند (زندوانیان و همکاران، ۱۳۹۰: ۴). در رویکرد انتقادی، که تحت تاثیر آثار مکتب انتقادی از جمله هابرماس شکل گرفته است، جهات اجتماعی و پدیده های آن واقعیت هایی تاریخی اند که از طریق کنشگران اجتماعی تولید و بازتولید می شوند. در این شکل از اقدام پژوهی تصور می شود طبقات زیرین اجتماعی از طریق مواجهه با واقعیت خارجی می توانند اشکالی از گفت و گوی علمی را برای تغییر وضعیت موجود به کار گیرند. در اقدام پژوهی انتقادی از آنجا که حقیقت در فرآیندی بین الازدهانی ایجاد می شود، فعالیت اقدام پژوهانه حتماً باید بصورت گروهی انجام گیرد و نتایج نیز در گروه هایی شامل متخصصان و سایر افراد مرتبط با حوزه عمل - که لزوماً تخصصی در موضوع ندارند مورد نقد قرار گیرد؛ در غیر اینصورت نتایج پژوهش اعتباری نخواهد داشت (احمدی و کشاورزی، ۱۳۹۵: ۱۲). تاکید بر فرآیند مشارکت اجتماعی در اقدام پژوهی انتقادی، نه موضوعی جانبی بلکه اساس اقدام پژوهی را تشکیل می دهد. از نظر کمیس، این الزام از دو جا ناشی می شود: یکی اینکه اقدام پژوهی خود یک فرآیند اجتماعی و تربیتی است و دیگر اینکه در اقدام پژوهی قرار است عملی مورد مطالعه قرار گیرد و چارچوبش تغییر کند و بازسازی شود که طبیعت آن اجتماعی است. لذا اگر عمل بصورت اجتماعی شکل می گیرد، تغییر آن نیز باید یک فرآیند اجتماعی باشد (کمیس، ۱۹۸۸؛ احمدی و کشاورزی، ۱۳۹۵). از نظر طرفداران مکتب انتقادی، نقش هایی که با بنیان های اقدام پژوهی همخوانی بسیاری دارد:

- تلاش برای تحقق اصلاحات حقیقی در مدرسه که موجب توانایی معلمان و اعمال قدرت بر آموزش و پرورش؛
- همکاری با سایر معلمان برای اعتلای کیفیت تدریس؛
- مراوده با مردم در اجتماعاتی که در کودکانشان را تربیت می کنند و ایجاد تشکل برای همکاری گروهی؛
- پرداختن به گفت و شنود نقادانه با دانش آموزان؛
- تلاش برای توزیع مجدد قدرت در مدرسه بین معلمان و مدیران (زندوانیان و همکاران، ۱۳۹۰: ۱۶).

در دنیای رقابتی، امروز کیفیت برنامه ریزی آموزشی در رقابت جهانی است و از آنجایی که کیفیت و برتری رقابتی در هر جامعه ای ناشی از اندیشه و عمل مدیران برنامه ریزان سیاست گذاران مهندسان و سایر اقدار و افراد تحصیل کرده آن جامعه است. لذا می توان ادعا نمود که کیفیت در آموزش این افراد می تواند زیربنایی ترین و مهمترین عامل و رکن این پیشرفت و برتری رقابتی تلقی شود بنابراین ضرورت دارد دانشگاهها و مراکز آموزشی در تربیت این افراد بالاترین سطح استانداردها و کیفیت را به کار گیرند. از این رو در این مدل کابینه ی شبیه به دولت مستقر هیئتی مرکب از افراد در مقام، وزیر تیمهای کارشناسی و مشاوران حرفه ای در زمینه ی فعالیت آن بخش یا وزارت خانه شکل می گیرد وزرای چنین دولت شبیه سازی شده ای و تیم کارشناسان و مشاوران آنان با آشنایی کامل از شرح وظایف حوزه ی مورد مطالعه و نظارت خود به صورت روزمره تصمیماتی که در آن وزارتخانه در دولت مستقر اتخاذ می شود را رصد می کنند نسبت آن را با وعده های انتخاباتی جریان سیاسی پیروز می سنجند و نیز با توجه به منابع و مقدرات کشور تصمیمات جایگزین را در مقایسه با تصمیماتی که دولت مستقر گرفته است به افکار عمومی عرضه می کنند و با این شیوه موجب شفافیت ساختاری در نظام حکمرانی و ارتقای دانش سیاسی عمومی می شوند. این امر با تکیه بر فناوریهای نوین دانش مدیریتی جدید و تجربیات قبلی آموزشهای مدیریتی را به عنوان یک رکن اصلی و از طریق مجازی پیگیری می کند (Sugant, ۲۰۱۴: ۱۲).

در حال حاضر وابستگی کارکرد و فعالیت سازمانها و نهادهای اجتماعی، سیاسی فرهنگی و آموزشی به یکدیگر آنها را خواسته یا ناخواسته ناگزیر به برقراری ارتباطات با یکدیگر کرده که تاثیر قابل توجهی بر کارایی آنها دارد برای مثال میان عملکرد نظام آموزشی و ارتقای کیفیت حکمرانی ارتباط مستقیمی وجود دارد دانشگاه می تواند بر پرورش نیروی خیره و توانمند بر اساس نیازهای کشور همراه با تعقل و دوراندیشی، نقش مهمی در تربیت نیروی انسانی کارآمد و حل مشکلات حکمرانی داشته باشد. در این میان مطالعات متعددی در سطح

بین المللی با هدف شبیه سازی و سناریوسازی در جهت بهبود فرایند کاری صورت گرفته است شبیه سازی فرایند تکنیکی است که به سازمانها کمک می کند تا نتایج عملکرد و فرایند تصمیم گیری خود را پیش بینی مقایسه و بهینه سازی کنند، بدون اینکه هزینه و ریسک تغییر فرآیندهای جاری و اجرایی جدید را متحمل شوند. استفاده از مدل‌های شبیه سازی به عنوان یک تکنیک پشتیبانی از تصمیمات مدیریت و کاهش ریسک فرآیند تصمیم گیری به وسیله ارزیابی و تحلیل استراتژی‌های مختلف طراحی و بهبود سیستم همواره روند افزایشی داشته است. گستره کاربرد آن مباحث بازرگانی، اقتصاد، بازاریابی، تعلیم و تربیت، علوم فضایی و بسیاری علوم دیگر را دربرمی گیرد (Ferrin, 2002:43). هدف اصلی مدل های شبیه سازی فراهم آوردن بنیانی برای پیش بینی رفتار سیستم است. به طور کلی شبیه سازی زمانی مورد استفاده قرار می گیرد که به علت پیچیدگی سیستم مورد نظر، استفاده از روش های تحلیلی غیر عملی است. از این رو روش های مطالعه سیستم از طریق شبیه سازی مطرح می شود (Cannice, 2021:43). تنها منبع مزیت رقابتی پایدار در بلند مدت برای سازمان ها یادگیری سریعتر نسبت به رقبا است و چنانچه سازمان به این امر نائل شود، از سایر سازمان های رقیب اثربخش تر و کارا تر خواهد شد. یادگیری از دیدگاه سازمانی زمانی اتفاق می افتد که اطلاعات جمع آوری و به منظور تولید و گسترش حقایق جدید، تجزیه و تحلیل شوند، دیدگاه جدیدی را خلق کرده و آن را از طریق ارتباط تدریس و گفتگو و تعامل به تمام سطوح سازمانی منتقل کند و به عبارتی یادگیری سازمانی به چگونگی وقوع یادگیری یا عنصر دانش در یک سازمان می پردازد (2019 Greenaway).

اساساً یکی از مشکلات عمده در آموزش انتقال آموخته های افراد به محیط کار است. افراد مهارتها و تکنیکهای جدید را فرا می گیرند، اما در محیط کاری واقعی از آنها استفاده نمی کنند که این امر نشانگر این است که حاصل کار برنامه های آموزشی، دائمی و پابرجا نیست. (Griffin and Moorhead, 2016) از این رو تغییرات مهم در این زمینه باید صورت بگیرد از این رو مدل سازی و شبیه سازی به تقویت مهارت افراد کمک میکند با هزینه کمتر و زمان کمتر افراد تجربیات بیشتری کسب می کنند. با شروع کرونا و آموزش های آنلاین مدارس دوره های مختلف شبیه سازی برای ارتقای کیفیت آموزش در مدارس تشکیل دادند. که ضمن یافتن چالش های موجود در کلاس های آنلاین تعاملات شبیه سازی شده میان معلم و دانش آموز به تقویت آموزش و بهبود آن در شرایط کرونا کمک فراوانی کرده است (California Department of Education, 2020).

خط مشی گذاری و بازیگران آن

خط مشی گذاری فعالیتی گروهی است از این رو همواره نیازمند دو یا چند بازیگر است. در قالب فعالیتی دسته جمعی و اجتماعی، درون واحدهای اجتماعی خاصی نظیر قبیله شهر دولت ملی و کشور تجلی می یابد (Bashiriye, 2012) بازیگران خط مشی وظیفه تشخیص بیماری های جسم سیاست را دارند فهم علل و پیامدهای آن بیماریها توصیه درمان و ارزشیابی اثر درمان است دانش پژوه خط مشی مانند یک پزشک باید نوعی آموزش کاربردی علمی ببیند تا بتواند آن را برای نوعی هدف ارزش محور متعالی تر به خدمت بگیرد (Kevin B, 2012). بازیگران عرصه سیاسی به دو دسته کلی خط مشی گذاران رسمی و خط مشی گذاران غیر رسمی یا غیر حکومتی تقسیم می شوند. خط مشی گذاران رسمی که برای وارد شدن به حوزه خط مشی گذاری از اختیارات قانونی برخوردارند شامل قانون گذاران، مجریان مدیران اجرایی و قاضیان. (Taslimi, 2012:55)

خط مشی گذاران رسمی با سایر مشارکت کنندگان در فراگرد خط مشی گذاری نظیر گروه های ذی نفع احزاب، سیاسی، سازمان های پژوهشی رسانه های جمعی و شهروندان پیوند خورده اند این مشارکت کنندگان را مشارکت کنندگان غیر حکومتی نامیده اند، به این دلیل که گرچه آنها مهم هستند، اما در موقعیتهای متفاوتی بوده و معمولاً برای لازم الاجرا کردن تصمیمات سیاسی اختیار قانونی ندارند (Alvani, 2013). آنها اطلاعات فراهم می کنند اعمال فشار می کنند و ترغیب می کنند اما تصمیم گیری نمی کنند. در واقع توان تصمیم گیری، امتیاز ویژه خط مشی گذاران رسمی است. اقدامات و فعالیت هایی که در ذیل سیاست ها صورت می گیرد می تواند مشکل را حل یا بدتر کند. بنابراین لازم است نظام خط مشی گذاری به صورت مستمر ارزیابی و اصلاح شود (Alvani, 2014) اگرچه فرایند خط مشی گذاری به مراحل تفصیلی بیشتری قابل تفکیک است و سه گام اصلی دارد (Mirzaie, 2016) همه تصمیمات از جمله سیاست گذاری یک فرایند است نه یک پروژه مقطعی به عبارت دیگر پس از ارزیابی نتایج فرایند جدید آغاز می شود.

روش تحقیق

روش تحقیق مورد استفاده در این مقاله براساس روش توصیفی-تحلیل، یا ژرفنگراست که مبتنی براطلاعات ارائه شده دراسنادومدارک کتابخانه ای سازمان های مختلف انتخاب شده است همچنین بررسی عملکرد اقدام پژوهی و نقش آن در پیشرفت تحصیلی دانش آموزان مبتنی برروش کتابخانه ای است.

اقدام پژوهی و تعلیم و تربیت

به باور برخی صاحب نظران، تا خود معلمان وارد میدان پژوهش نشوند نمی توانند فقط به اتکای یافته های پژوهشی پژوهشگران دانشگاهی و مرسوم تحول چشمگیری در آموزش و یادگیری به وجود آورند. برای نمونه، پرینگ (Pring)، آورده است که در کشور آمریکا برای پژوهش های آموزشی سالانه بیش از یک میلیارد دلار از وجوه فدرال و دولتی هزینه می شود. از سوی دیگر، بسیاری بر این باورند که این پول ها خوب هزینه نشده و در گزارش ها آمده است که این پژوهش ها پاسخگوی پرسش هایی دولت ها در زمینه های آموزشی نبوده و نتوانسته است در مورد مسائل آموزشی ویژه و خرد، مثل روش های تدریس و گروه بندی دانش آموزان مفید واقع شود (قاسمی پویا، ۱۳۸۱: ۱۳). نکته دیگر اینکه تخصصی بودن پژوهش های دانشگاهی نیاز به تحقیق به روش اقدام پژوهی را دوجندان نموده است؛ زیرا پژوهش های دانشگاهی مبتنی بر اصول و نظامی است که هر گام آن مستلزم داشتن دانش و مهارت و تخصص ویژه است؛ مثل نمونه گیری های آماری، تجزیه و تحلیل آماری، تهیه پرسش نامه های روا و مانند آن. یافته های این نوع از پژوهش ها نیز متأسفانه به گونه ای گزارش می شوند که بیشتر معلمان قادر به فهم آن نیستند و در نتیجه، این پژوهش ها از نظر معلمان چندان مفید ارزیابی نمی شوند. در خصوص نیاز جامعه آموزش و پرورش به روش اقدام پژوهی باید گفت:

از آنجا که پژوهشگران کمی واقعیت های تدریس در کلاس درس را تجربه نکرده اند یا نمی کنند، باید به روش های دیگری دست یازید تا شکاف میان پژوهش های کمی و کیفی پر شود (رئوف، ۱۳۸۳: ۴۹). با مروری اجمالی بر تاریخ اقدام پژوهی، به دست می آید که معلمان به دلیل احساس جدایی بین عمل و نظر همواره نگران ناهمخوانی پژوهش های کلاسیک با دنیای واقعی یاددهی - یادگیری می باشند و از این رو، از تحقیق به روش اقدام پژوهی حمایت می کنند. در این خصوص، می توان به این موارد اشاره کرد:

۱. معلمان اغلب با تردید به پژوهش های آموزشی می نگرند.
۲. معلمان ترجیح می دهند از تجربه های شخصی یا همکاران خود سود ببرند.
۳. حتی معلمانی که برای استفاده از یافته های پژوهشی انگیزه کافی دارند، از اجرای الگوهای پژوهش عاجز شده اند.
۴. با درگیر شدن معلم در عمل پژوهش، موضوع جدایی بین نظر و عمل از بین می رود.
۵. اگر معلم خود پژوهنده باشد، نسبت به یافته های پژوهش های دیگران نیز واکنش نشان می دهد.
۶. معلمان موجه ترین افراد در تشخیص مسائل و نیازهای دانش آموزان و در سطحی بزرگ تر، مشکلات آموزشی و پرورشی، هستند؛ چه بهتر که این مسائل به دست خود آنان حل شود.
۷. یافته های پژوهش های آموزشی را در نهایت معلم به کار خواهد برد و از این رو، بهتر است خود وی از خانواده پژوهشگران باشد.
۸. معلم بیش از دیگران در معرض پرسش قرار می گیرد. والدین علاقه مند همواره پرسش های خود را با معلمان در میان می گذارند. بهتر است خود معلم درگیر پژوهش و حل مسائل مربوط به خود باشد.
۹. معلم، ضمن پژوهش رشد می کند و به بالندگی می رسد، چاره یاب می شود و از طریق فعالیت های پژوهش گرایانه او نوجویی و نوخواهی اشاعه می یابد.
۱۰. پژوهش به وسیله معلم پژوهشگر، رنگ و بوی بومی و محلی به خود می گیرد؛ چیزی که جامعه بسیار پراکنده و متنوع آموزش و پرورش به آن نیاز بسیار دارد.

۱۱. برتری روش اقدام پژوهی نسبت به سایر روش های پژوهشی

همچنین در مورد نیاز آموزش و پرورش به تحقیق به روش اقدام پژوهی باید گفت "این خطر وجود دارد که تدریس معلمان رفته رفته به نوعی تفکرزدایی تبدیل شود؛ زیرا معلمان نباید همانند فنورزان (تکنسین ها)، هویت حرفه ای خود را مرهون به کارگیری قالبی یا مکانیکی یافته های پژوهشی علمی بدانند و تصور کنند که از تفکر بی نیازند. در غیر این صورت، روح آموزش و پرورش و یاددهی یادگیری، با تمام ظرافت ها و راز و رمزهای شگفت انگیزی که دارد، در معرض ورشکستگی قرار خواهد گرفت" (مهرمحمدی، ۱۳۷۶: ۴۴).

این روش همچون سایر روش های معتبر علمی دارای محدودیت هایی است. داده های پژوهش های تربیتی دانشگاهی، اغلب کمی و مبتنی بر پرسشنامه است. این داده ها نه تنها در اکثر موارد قابل درک و تحلیل توسط معلمان نیستند، بلکه برای پاسخ گویی به مسائل مطرح شده در کلاس درس از کفایت لازم برخوردار نمی باشند؛ چراکه معلمان در کلاس های درس، علاوه بر عدد و رقم، با احساس ها و عواطف و نگرش ها و جنبه های کیفی دانش آموزان سر و کار دارند که داده های کمی مرسوم توانایی تجزیه و تحلیل آن ها را ندارد. گفتنی است در کشور ما، استادان و پژوهشگران دانشگاهی بر استفاده از آمار و پژوهش های کمی چنان اهمیت و ارزش داده اند که پژوهش های کیفی و غیرآماري را یا جزو پژوهش به شمار نمی آورند یا آن را از دانشجویان فوق لیسانس و دکتری قبول نمی کنند. اینان آگاهانه یا ناآگاهانه دنباله رو رویکرد پوزیتیویستی یا اثبات گرایی اند که به غلط معتقدند هر چیزی را که نتوان به صورت کمی سنجید و تجربه کرد باید در موجودیت آن شک کرد.

ویژگی های اصلی اقدام پژوهی در تعلیم و تربیت

۱. در اقدام پژوهی، معمولاً معلم خود پژوهشگر است و نقش اصلی پژوهشی به عهده او می باشد؛ چه به این وسیله معلم به عنوان مجری اصلی تحقیق اقدام پژوهی، می تواند مسئله ملموسی را که با آن روبه روست حل کند یا بهبودی امور را میسر سازد؛ مثلاً مشکلات فرایند تدریس را به طور گام به گام در طول یک مدت معین و با استفاده از سازوکارهای گوناگون پژوهشی (پرسشنامه، مصاحبه و مانند آن) مورد کندوکاو قرار دهد (سرمد و همکاران، ۱۳۷۶: ۸۵)

۲. در این روش پژوهشی از روش های تجزیه و تحلیل ساده استفاده می شود و تأکید بر معناداربودن عملی است تا معنادار بودن آماری.

۳. تحقیق عمل نگر (اقدام پژوهی) فاقد سخت گیری و روش عملی است، بلکه پژوهشی است که در مقایسه با سایر روش های علمی از انعطاف پذیری و قابلیت انطباق بالایی برخوردار است.

۴. اقدام پژوهی موجب می شود که افراد درباره موقعیت هایی که در آن کار می کنند (کلاس درس، مدرسه، نظام ها) به تحلیل های انتقادی دست بزنند و همچنین پژوهشگر نسبت به حرفه خود نگرش عینی به دست می آورد و ویژگی های آن را می شناسد (رئوف، ۱۳۸۳: ۴۴)

۵. در حقیقت، اقدام پژوهی پاسخی است به انتقادهایی که از کاربردی نبودن اغلب پژوهش های مرسوم به عمل می آید.

۶. تحقیق عمل نگر فاقد سخت گیری و روش علمی است، بلکه پژوهشی است که در مقایسه با سایر روش های علمی از انعطاف پذیری و قابلیت انطباق بالایی برخوردار است.

۷. تحقیق در عمل (اقدام پژوهی) معلمان را درگیر مسئله می کند. معلمان در عمل مهار تمام مراحل پژوهش را در دست می گیرند و به دوباره سازی مهارت های حرفه ای خود می پردازند.

۸. در اقدام پژوهی لازم نیست که همه داده ها و شواهد متکی بر اعداد یا به عبارتی، کمی باشند. اظهارنظر همکاران، والدین، دانش آموزان، متخصصان فن و دیگران تأییدی بر اصلاح و تغییر است.

پیامدهای مثبت اقدام پژوهی

پژوهش های آموزشی مرسوم فاقد روش تحقیق ویژه است؛ زیرا روش تحقیقی که در پژوهش های مرسوم دانشگاهی به کار گرفته می شود، برگرفته از روش تحقیق علوم اجتماعی و روان شناسی است، نه برآمده از محیط های آموزشی و جریان آموزش و یادگیری. خود روش های تحقیق در علوم اجتماعی و روان شناسی نیز در اکثر موارد تقلیدی است از روش های تحقیق علوم طبیعی که همیشه قابل تعمیم و تسری به علوم انسانی به ویژه کلاس های درس نیستند. نوفک و زیچنر (Zeichner & Noffke) معتقدند که تحقیق عمل نگر برای معلمان دارای این پیامدهای مثبت است:

۱. در تعریف و برداشت معلمان از مهارت های حرفه ای و نقششان تغییراتی ایجاد می کند.

۲. احساسات خودارزشی و اطمینان آنها را افزایش می دهد.

۳. آگاهی آنها را از موضوع های کلاسی افزایش می دهد.

۴. آمادگی آنها را برای تفکر و تعمق بهبود می بخشد.

۵. ارزش ها و باورهایشان را تغییر می دهد.

۶. همخوانی بین نظریه های کاربردی و شیوه های عملی را بهبود می بخشد. ۳۷

البته به برخی دیگر از فواید استفاده از این روش نیز می توان اشاره نمود؛ از جمله:

۱. دلنشین ترین فایده پژوهش در عمل - اقدام پژوهی - معلم این است که نتایج پژوهش از بالا، یا بیرون کلاس و مدرسه، صادر نمی شود، بلکه به همت خود معلم و همکاران او به دست می آید.
۲. حاصل پژوهش های معلمان کاملا جنبه کاربردی پیدا می کند؛ چون معلم فقط برای حل مشکلات کلاس یا مدرسه خود دست به پژوهش می زند و در نتیجه، یافته های پژوهش های آموزشی را در نهایت معلم به کار خواهد برد.
۳. معلم، ضمن پژوهش رشد می کند و به بالندگی می رسد، چاره یاب می شود و از طریق فعالیت های پژوهش گرایانه او نوجویی و نوخواهی اشاعه می یابد.
۴. وقتی معلم دست به پژوهش می زند و مشکل یا مسئله خودش را حل می کند، نسبت به یافته های خود احساس تعلق حرفه ای پیدا می کند.
۵. پژوهش های معلم پژوهنده، در مقایسه با هزینه های هنگفت در زمینه های گوناگون که اغلب ناموفق هم هستند بسیار مناسب و منطقی تر است.
۶. مشارکت معلمان در پژوهش سبب می شود اعتماد به نفس و خودباوری آنان تقویت شود.
۷. چون داوری در مورد درستی یا نادرستی پژوهش به وسیله خود معلم انجام می گیرد، زودتر به توانمندی حرفه ای دست می یابد (قاسمی پویا، ۱۳۸۱: ۱۲).

نتیجه گیری:

«اقدام پژوهی» می تواند در همه عرصه های زندگی حرفه ای، یعنی هر جا که تربیت و آموزشی جریان دارد، کاربرد داشته باشد. بنابراین، متخصصان شاغل در خدمات بهداشتی، امور رفاهی، آموزش و پرورش، و حتی خدمات پلیسی و نظامی و نیز متخصصان شاغل در سایر سازمان های مذهبی، فرهنگی، و اجتماعی می توانند از اقدام پژوهی بهره بگیرند. با تبیین روش اقدام پژوهی از جهات گوناگون روشن گردید که قلمرو پژوهش اختصاص به متخصصان و پژوهشگران دانشگاهی ندارد؛ بلکه کارگزاران عملی آموزشی و پرورشی، یعنی معلمان که از نزدیک با مسائل و مشکلات فراگیران در ارتباط هستند هم می توانند در نقش پژوهشگر ظاهر شده و به صورت علمی و روشمند به حل مسائل حرفه ای خود که به طور ملموس و عینی با آنها سرو کار دارند اقدام نمایند. با توجه به آنچه گفته شد، در صورتی که دست اندرکاران تعلیم و تربیت زمینه های لازم را فراهم کنند، معلمان می توانند همزمان با عمل تدریس با انجام تحقیق به روش اقدام پژوهی که نوعی واریسی در کار حرفه ای با هدف بهبود آن است، در جهت کارایی هرچه بیشتر فرایند تعلیم و تربیت نقش مهمی را ایفا کنند و علاوه بر آن، به رشد و ترقی حرفه ای نایل آیند.

منابع

۱. اقبال قاسمی پویا، راهنمای عملی پژوهش در عمل، تهران، پژوهشکده تعلیم و تربیت، ۱۳۸۱.
۲. حسن ملکی، مهارت های اساسی تدریس، زنجان، نیکان کتاب، ۱۳۸۲.
۳. رمضان حسن زاده، روش های تحقیق در علوم رفتاری، تهران، ساوالان، ۱۳۸۲.
۴. زهره سرمد و همکاران، روش های تحقیق در علوم رفتاری، تهران، آگه، ۱۳۷۶.
۵. علی رؤوف، «چرا علاقه به پژوهش در عمل احیا شده است؟»، مجله رشد تکنولوژی آموزشی، دوره نوزدهم، ش ۱۵۲ (آذر ۱۳۸۳)، تهران، دفتر انتشارات کمک آموزشی.
۶. محمود مهرمحمدی، «نگاهی تازه به رابطه میان پژوهش و عمل تربیتی»، مجله پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت، ش ۷ و ۸ (زمستان، ۱۳۷۶ و بهار ۱۳۷۷)، تهران.

7. Alvani, Mahdi, Pourezzat, Ali Asghar and Najabat, Aniseh (2014) The reasons for the ineffectiveness of Iran's policy in the field of poverty alleviation, Public Administration: 11-1(In
8. Kevin B., Smith and W. Larimer, Christopher (2012) An introduction to the theory of public policy
9. Morehead, Gregory and Griffin, Rigi (2007) Organizational Behavior, translated by Seyyed Mahdi Alvani and Gholamreza Memarzadeh, Tehran: Marvarid, 11th edition (In Persian).
10. Waddell, Steve (2011) Global finance as an action research domain: Testing the boundaries.